קיצור שלחן ערוך — דיני הגעלה

כָּל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חָמֵץ, לָא מַהֲנֵי לֵהּ, לֹא הַגְעָלָה וְלֹא לִבּוּן. אֲבָל הַתַּנּוּרִים וְהַכִּירוֹת הַבְּנוּיִים מֵאֲבָנִים וּלְבֵנִים, מַהֲנֵי לְהוּ לִבּוּן (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קי סָעִיף א וסָעִיף ב). בְּתַנּוּרִים שֶׁהֵם בְּבֵית הַחֹרֶף, נוֹהֲגִין דְּלָא מַהֲנֵי לְהוּ הֶכְשֵׁר. וּכְשֶׁרוֹצִים לְהַעֲמִיד עַל הַתַּנּוּר אֵיזֶה קְדֵרָה בְּפֶסַח, צְרִיכִין לְהַנִּיחַ תְּחִלָּה טַס שֶׁל בַּרְזֶל וְעָלֶיהָ מַעֲמִידִין הַקְּדֵרָה, וְזֶה מַהֲנֵי גַּם בְּתַנּוּר הֶעָשׂוּי מֵחָרָסִים (קאכלען).

כְּלֵי עֵץ וּכְלֵי מַתָּכוֹת וּכְלֵי אֶבֶן וּכְלֵי עֶצֶם מַהֲנֵי לְהוּ הַגְעָלָה. אַךְ אִם הוּא דָּבָר שֶׁמִּתְקַלְקֵל בְּרוֹתְחִין, כְּגוֹן כֵּלִים הַמְדֻבָּקִים בְּדֶבֶק (ליים), וַאֲפִלּוּ אִם רַק הַקַּתָּא מְדֻבֶּקֶת בְּאֵיזֶה דֶּבֶק, לֹא מַהֲנֵי לֵיהּ הַגְעָלָה, מִשּׁוּם דְּחַיְשִׁינָן שֶׁמָּא לֹא יַגְעִילוּ יָפֶה.

קֹדֶם שֶׁמַּגְעִיל אֶת הַכְּלִי, צָרִיךְ לְנַקּוֹתוֹ הֵיטֵב מִן הַחֲלוּדָּה (ראסט) וְכַדּוֹמֶה, שֶׁיִּהְיֶה נָקִי לְגַמְרֵי. אֲבָל מַרְאוֹת [כְּתָמִים] (פלעקן) אֵין בָּהֶם קְפִידָא. וְאִם יֵשׁ גּוּמּוֹת בַּכְּלִי, צָרִיךְ לְנַקְּרָן הֵיטֵב. וְאִם הוּא כְּלִי מַתֶּכֶת, יָשִׂים עַל הַגֻּמּוֹת גֶּחָלִים לְלַבֵּן שָׁם, וְאַחַר כָּךְ יַגְעִילוֹ. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְנַקּוֹת הֵיטֵב הַגֻּמּוֹת וְהַסְּדָקִים, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְלַבֵּן שָׁם, אֵין לוֹ תַּקָּנָה. וְלָכֵן בְּסַכִּינִים עִם קַתּוֹת, צְרִיכִין לְדַקְדֵּק הֵיטֵב אִם מוֹעִילָה לָהֶן הַגְעָלָה. וּמְצָוֶה מִן הַמֻּבְחָר לְמִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ, שֶׁיִּקְנֶה לוֹ סַכִּינִים חֲדָשִׁים לַפֶּסַח.

כֵּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם עַל יְדֵי הָאוּר בְּלִי מַיִם, צְרִיכִין לִבּוּן. וְלָכֵן הָאַגָּנוֹת וְהַמַּחֲבוֹת שֶׁאוֹפִין בָּהֶן חָמֵץ, צְרִיכִין לִבּוּן. וְהַלִּבּוּן צָרִיךְ לִהְיוֹת לְכַתְּחִלָּה לִבּוּן חָזָק, עַד שֶׁיִּהְיוּ נִיצוֹצוֹת נִתָּזִין מִמֶּנּוּ. וְהַמַּרְדֶּה (שויפעל) שֶׁל עֵץ אֵין לָהּ תַּקָּנָה.

כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טְלַאי, אִם הוּא בְּעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ תַּחַת הַטְּלַאי מַשֶּׁהוּ חָמֵץ בְּעַיִן, אֲזַי צָרִיךְ מִקֹּדֶם לְלַבֵּן אוֹתוֹ מָקוֹם, עַד שֶׁיֵּדַע בְּבֵרוּר, שֶׁאִם הָיָה שָׁם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ הָיָה נִשְׂרָף, וְאַחַר כָּךְ יַגְעִילוֹ. וְאִם אֵין חֲשָׁשׁ שֶׁיִּהְיֶה שָׁם חָמֵץ בְּעַיִן, אֲזַי אִם הָיָה הַטְּלַאי נַעֲשֶׂה קֹדֶם שֶׁהִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ חָמֵץ, יָכוֹל לְהַגְעִילוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא, דִּכְמוֹ שֶׁבָּלַע אֶת הֶחָמֵץ, כָּךְ יְפַלְּטֶנּוּ בְּהַגְעָלָה. אֲבָל אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ תְּחִלָּה בְּכְלִי חָמֵץ, וְאַחַר כָּךְ שָׂמוּ אֶת הַטְּלַאי, אֲזַי לֹא מַהֲנֵי לֵהּ הַגְעָלָה לַמָּקוֹם שֶׁתַּחַת הַטְּלַאי, אֶלָּא צָרִיךְ לִתֵּן גַּם כֵּן קֹדֶם הַגְעָלָה גֶּחָלִים עַל הַטְּלַאי לְלַבֵּן אֶת הַמָּקוֹם הַהוּא. וְאִם הַטְּלַאי נִתְחַבֵּר בְּהַתָּכַת בְּדִיל אוֹ כֶּסֶף וְכַדּוֹמֶה, יָכוֹל לְהַגְעִילוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא, כִּי בְּלִיעַת הֶחָמֵץ נִשְׂרָפָה אָז בַּהַתָּכָה.

מְדוֹכָה בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכּוֹ לָדוּךְ בּוֹ דְּבָרִים חֲרִיפִים עִם חָמֵץ בְּיַחַד, צָרִיכָה לִבּוּן קַל, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּמַלְּאִין אוֹתָהּ גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת שֶׁתִּרְתַּח כָּל כָּךְ עַד שֶׁהַקַּשׁ נִשְׂרָף עָלָיו מִבַּחוּץ. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לָדוּךְ בָּהּ רַק פִּלְפְּלִין וְכַדּוֹמֶה, סַגִּי בְּהַגְעָלָה.

כֵּלִים שֶׁהֶחְזִיק בָּהֶם יַיִן שָׂרָף לְקִיּוּם, אֵין טַעַם וְרֵיחַ יַיִן הַשָּׂרָף נִפְלָט עַל יְדֵי הַגְעָלָה, רַק אִם בִּשֵּׁל אוֹתָן הֵיטֵב בְּמַיִם עִם אֵפֶר עַד שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֵהֶם הָרֵיחַ לְגַמְרֵי, מוֹעִילָה לָהֶם אַחַר כָּךְ הַגְעָלָה.

הַגְעָלַת הֶחָבִית יַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ זֶה, יְלַבֵּן אֲבָנִים וְיִשִּׁימֵן בָּהּ, וְיָעֳרֶה עֲלֵיהֶן מַיִם רוֹתְחִין מִכְּלִי רִאשׁוֹן, וְיַגְלְגֵל אֶת הֶחָבִית כְּדֵי שֶׁתַּגִּיעַ הַהַגְעָלָה לְכָל מָקוֹם. וְחָבִיּוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁהֵן עֲשׂוּיוֹת מִכַּמָּה דַּפִּים מְחֻבָּרִים

בְּחֻשּׁוּקִים, אִם עָמַד בָּהֶם חָמֵץ, כְּגוֹן יֵין שָׂרָף אוֹ שֶׁהֶחְזִיק בָּהֶן קֶמַח, לֹא מַהֲנֵי לְהוּ הַגְעָלָה.

כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ הַגְעָלָה, לֹא מַהֲנֵי לֵיהּ קְלִפָּה, אֶלָּא דַּוְקָא הַגְעָלָה.

כָּל כְּלִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַקּוֹתוֹ הֵיטֵב, כְּגוֹן הַנָּפָה, וְכִיס שֶׁל רֵיחַיִם, וְכֵן סַלִּים שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם חָמֵץ, וְכֵן [מִגְרֶרֶת] (ריב אייזן), וְכֵן כְּלִי שֶׁפִּיו צַר וְאִי אֶפְשָׁר לְשַׁפְשְׁפוֹ מִבִּפְנִים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ קָנִים, לֹא מַהֲנֵי לֵהּ הַגְעָלָה.

הַתֵּבוֹת שֶׁמַּצְנִיעִים בָּהֶם מַאֲכָלִים כָּל הַשָּׁנָה, וְלִפְעָמִים נִשְׁפָּךְ שָׁם מָרָק מִן הַקְּדֵרוֹת, צְרִיכִין הֶכְשֵׁר קַל, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּעָרִין עֲלֵיהֶן רוֹתְחִין. וַדַּוְקָא מִתּוֹךְ הַכְּלִי שֶׁהִרְתִּיחוּ בּוֹ אֶת הַמַּיִם. וְלֹא יִזְרוֹק אֶת הַמַּיִם, אֶלָּא יִשְׁפְּכֵם עֲלֵיהֶן בְּקִלּוּחַ. וְהַשֻּׁלְחָנוֹת, נוֹהֲגִין גַּם כֵּן לְלַבֵּן אֲבָנִים, וּמַנִּיחִין עַל הַשֻּׁלְחָן, וְשׁוֹפְכִין עֲלֵיהֶם רוֹתְחִין, וּמוֹלִיכִין אֶת הָאֲבָנִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ מַיִם רוֹתְחִים עַל פְּנֵי כֻלּוֹ. וּצְרִיכִין לְשַׁפְשְׁפָן מִקֹּדֶם, וְאַחַר מֵעֵת לְעֵת יַכְשִׁירוּם. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ גַּם אַחַר הַהֶכְשֵׁר בְּשֻׁלְחָנוֹת וּבְתֵבוֹת, אֶלָּא בִּפְרִיסַת מַפָּה אוֹ דָּבָר אַחֵר.

יָדוֹת הַכֵּלִים צְרִיכוֹת גַּם כֵּן הֶכְשֵׁר. וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵין הַיָּד נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ הַיּוֹרָה, יָכוֹל לְהַכְשִׁיר אֶת הַיָּד בִּשְׁפִיכַת רוֹתְחִין עָלֶיהָ.

כָּל כְּלֵי שְׁתִיָּה וּכְלֵי הַמִּדּוֹת צְרִיכִין גַּם כֵּן הַגְעָלָה. וּכְלֵי זְכוּכִית, נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ דְּלָא מַהֲנֵי לְהוּ הַגְעָלָה, וְכֵן כְּלֵי מַתֶּכֶת שֶׁהֵן מֻתָּכִין מִבִּפְנִים בְּהִתּוּךְ זְכוּכִית (שמעלץ) אֵין לָהֶם תַּקָּנָה בְּהַגְעָלָה, אֲבָל סַגֵּי לְהוּ בִּלְבּוּן קַל, כְּמוֹ מְדוֹכָה בְּסָעִיף ו' (עַיֵּן חֲתָם סוֹפֵר, יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קי"ג).

אֵין מַגְעִילִין אֶלָּא בְּמַיִם, וְלֹא יְהֵא בָּהֶם שׁוּם תַּעֲרֹבֶת, אֲפִלּוּ אֵפֶר וְכַדּוֹמֶה. אִם הִגְעִיל הַרְבֵּה בַּיּוֹרָה עַד שֶׁנֶּעֶכְרוּ הַמַּיִם כְּעֵין צִיר, אֵין מַגְעִילִין עוֹד בָּהֶם.

אִם מַגְעִיל עַל יְדֵי צֶבֶת, שֶׁמַּחֲזִיק בָּהּ אֶת הַכְּלִי, צָרִיךְ לְרַפּוֹת אֶת הַכְּלִי וְלַחֲזוֹר וְלִתְפְּסוֹ. דְּאִם לֹא כֵּן, הֲרֵי בָּאוּ מֵימֵי הַהַגְעָלָה בִּמְקוֹם הַצֶּבֶת, וְטוֹב יוֹתֵר לָשִׂים אֶת הַכְּלִי בְּמַחֲרוֹזָה [שׂבָכָה] (נעטץ) אוֹ בְּתוֹךְ סָל. וְלֹא יַנִּיחַ כֵּלִים הַרְבֵּה בְּפַעַם אַחַת לְתוֹךְ הַכְּלִי שֶׁהוּא מַגְעִיל בּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגְּעוּ זֶה בָּזֶה. דְּאִם כֵּן, בְּמָקוֹם נְגִיעָתָן אֵינָן נִגְעָלִין.

אֵין לְהַגְעִיל אֶלָּא כְּלֵי שֶׁאֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר עָבַר מֵעֵת לְעֵת, מִשָּׁעָה שֶׁבִּשְּׁלוּ בּוֹ חָמֵץ. וְכֵן הַיּוֹרָה שֶׁמַּגְעִילִין בָּהּ לֹא תִּהֵא בַּת יוֹמָהּ. וְיַשְׁגִּיחַ שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַכְּלִי לְתוֹךְ הַיּוֹרָה, יַעֲלוּ הַמַּיִם רְתִיחוֹת. וְאִם צָרִיךְ לְהַגְעִיל אֶת הַיּוֹרָה, אֲזַי כְּשֶׁהַמַּיִם מַעֲלִין רְתִיחוֹת, תְּהֵא הַיּוֹרָה מְלֵאָה, וְיִזְרוֹק בָּהּ אֲבָנִים מְלֻבָּנוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁטְפוּ הַמַּיִם הָרוֹתְחִין עַל שְׂפָתָהּ. וְאֵין לְהַגְעִיל [בְּעֶרֶב פֶּסַח] רַק עַד חֲצוֹת הַיּוֹם.

נוֹהֲגִין שֶׁאַחַר הַהַגְעָלָה שׁוֹטְפִים אֶת הַכֵּלִים בְּמַיִם קָרִים.

אִם אֶפְשָׁר יֵשׁ לְהַגְעִיל בִּפְנֵי בַּעַל תּוֹרָה הַבָּקִי בְּדִינֵי הַגְעָלָה (תנ"א תנ"ב).